

УДК 342.924

І. Димон,аспірант кафедри адміністративного і фінансового права
Національного університету «Одеська юридична академія»

АДМІНІСТРАТИВНЕ ПРИПИНЕННЯ ЯК ЗАХІД АДМІНІСТРАТИВНОГО ПРИМУСУ: СУТНІСТЬ, ЗНАЧЕННЯ ТА ВИДИ

Реальні правопорушення становлять безпосередню загрозу суспільним відносинам, що охороняються, завдають їм шкоди. Отже, їх захист вимагає негайного застосування заходів із метою припинення діянь, що порушують правові приписи. Такими є заходи адміністративного припинення, які серед заходів адміністративного примусу є найчисельнішими. У чинному законодавстві й у спеціальній літературі немає ні визначення заходів адміністративного припинення, ні чіткої їхньої класифікації. Таким чином, є необхідність закріпити визначення заходів адміністративного припинення в законодавстві для чіткого їх розуміння і практичного застосування.

Метою статті є дослідження адміністративного припинення як заходу адміністративного примусу, а також встановлення основної мети застосування заходів адміністративного припинення.

Адміністративний примус є одним із видів державного примусу, та йому, як і державному примусу в цілому, притаманні риси, сутність яких зводиться до застосування засобів примусового характеру державними органами, а в окремих випадках і громадськими об'єднаннями з метою забезпечення належної поведінки. Слід зазначити, що адміністративний примус спрямований на забезпечення законності і правопорядку. Застосування заходів адміністративного примусу як прояв державного регулювання правовідносин характеризує й визначає ступінь сформованості громадсько-правової

свідомості населення в дотриманні чинних норм в їх державницькому й загальнолюдському призначенні, значущості громадських та правових цінностей для суб'єктів права, готовності до їх виконання, включно з наданням допомоги органам державного контролю в боротьбі з «повсякденними» правопорушеннями.

В адміністративно-правовій літературі класифікація заходів адміністративного примусу до теперішнього часу однозначно не вирішена, незважаючи на її суттєве практичне й теоретичне значення. Водночас слід зазначити, що більшість науковців-адміністративістів погоджуються із класифікацією, запропонованою М. Єропкіним: 1) заходи адміністративного попередження (запобігання); 2) заходи адміністративного припинення; 3) заходи адміністративної відповідальності [5, с. 60-68].

Серед заходів адміністративного примусу найбільш численними є заходи адміністративного припинення. Проблема сутності, значення й видів адміністративного припинення як заходу адміністративного примусу вже давно привернула увагу багатьох учених-адміністративістів, зокрема, В. Авер'янова, Є. Додіна, Д. Бахраха, Ю. Битяка, І. Веремеєнка, М. Єропкіна, В. Гіжевського, В. Зеленько, С. Ківалова, П. Ключніченка, Р. Павловського, Ю. Рябова та інших, які з'ясовували сутність адміністративного припинення й визначали підходи щодо його класифікації, таким чином, формуючи наукову базу для кодифіка-

ції законодавства про адміністративні правопорушення.

Слід звернути увагу й на те, що поняття «заходи адміністративного припинення» має виключно теоретичний аспект, оскільки в нормативно-правових актах він не використовується. Так, у ст. 2 Закону України «Про міліцію» про припинення правопорушень сказано лише як про «основне завдання міліції, для виконання якого можуть застосовуватися різноманітні засоби як правового, так й іншого характеру, серед яких також заходи адміністративного припинення». Заходи адміністративного припинення вживаються для примусового припинення протиправних дій, що мають ознаки адміністративних проступків, а в деяких випадках і злочинів, недопущення їх шкідливих наслідків і забезпечення застосування до винної особи адміністративного стягнення, а у виключних випадках – і кримінального покарання [3, с. 116].

Для розуміння сутності адміністративного припинення важливо з'ясувати насамперед зміст поняття «припинення». Так, поняття «припинити» означає перервати яку-небудь дію, процес, стан, що триває, змушувати кого-небудь перестати робити щось, поводити себе відповідно до встановленого порядку, не давати безчинствувати [2, с. 32-38]. Отже, можна зробити висновок, що припинення є неможливим без наявності певних дій, процесу тощо, які тривають у часі. Це ж стосується адміністративного припинення.

Заходи адміністративного припинення застосовуються за наявності протиправної поведінки, яка може полягати, зокрема, у вчиненні конкретного правопорушення. Отже, заходи адміністративного припинення застосовують для безпосереднього припинення явних правопорушень або об'єктивно протиправних діянь, створення умов для встановлення особи порушника, з'ясування обставин справи й реальної можливості для по-

дальшого застосування до порушника заходів адміністративного або іншого впливу [1, с. 425].

Таким чином, слід зазначити, що особливостями заходів адміністративного припинення є такі:

- 1) застосування пов'язане з реальною протиправною поведінкою;
- 2) метою застосування є припинення протиправної поведінки, запобігання вчиненню нових правопорушень, забезпечення притягнення винних осіб до відповідальності, усунення шкідливих порушень;
- 3) терміновий, невідкладний характер.

Важливо зазначити, що заходи адміністративного припинення завжди пов'язують із необхідністю охорони особистих і суспільних інтересів, вони мають нормативну основу застосування в межах правоохоронних відносин. Застосування заходів адміністративного припинення дозволяє оперативно й безпосередньо розв'язати конфліктну ситуацію шляхом примусового припинення протиправного зазіхання. Окрім зазначеного важливо акцентувати увагу на тому, що на відміну від попереджувальних заходів, заходи припинення мають більш детальну правову регламентацію.

Заходи адміністративного припинення мають більш складну структуру, оскільки застосовуються з наступною метою:

- 1) припинення протиправної поведінки;
- 2) усунення їх шкідливих наслідків;
- 3) створення умов для можливого подальшого притягнення винних осіб до відповідальності.

Окрім зазначеного слід врахувати, що таким заходам також притаманні функції попередження вчинення нових правопорушень, недопущення настання шкідливих наслідків тощо.

Заходи адміністративного припинення, на відміну від адміністративних стягнень, не містять у собі елементу покарання особи, до якої вони застосовуються. Не маючи караль-

ного характеру, заходи адміністративного припинення, на відміну від адміністративних стягнень, не потребують встановлення вини порушника як обов'язкової умови застосування. Такі заходи застосовуються в теперішньому часі і здатні самостійно й оперативно примусово переривати правопорушення. Надалі заходи адміністративного припинення, які застосовуються міліцією, можуть забезпечувати умови для подальшого застосування адміністративної відповідальності.

Ще одним аспектом заходів адміністративного припинення, які застосовуються міліцією, є те, що вони застосовуються для запобігання протиправним діям і забезпечення можливості притягнення правопорушників до адміністративної відповідальності. Як заходи адміністративного припинення протиправного діяння, що застосовуються міліцією як адміністративно-запобіжні заходи, для забезпечення можливості вирішення питання про притягнення до адміністративної відповідальності й забезпечення провадження у справах про адміністративні правопорушення можуть застосовуватися огляд багажу та особистий огляд.

Із подальшим розвитком адміністративної науки заходи адміністративного припинення зазнали розподілу (класифікації) на заходи припинення загального призначення та заходи припинення спеціального призначення [4, с. 9]. Заходи адміністративного припинення загального призначення застосовуються повсякденно значною кількістю суб'єктів державного управління і становлять важливий інструмент в їх діяльності. До них слід віднести такі:

1) самостійні заходи адміністративного припинення:

– вимога громадян припинити протиправні дії. Таке право мають працівники правоохоронних органів, інші суб'єкти владних повноважень у разі виявлення такої поведінки. Підста-

вою застосування зазначеного заходу може становити будь-яке правопорушення, в тому числі і злочин;

– привід, приведення осіб, які ухиляються від явки до різних державних органів та установ, не виконують обов'язку з'явитися на виклик останніх;

– адміністративне затримання, не пов'язане зі здійсненням провадження у справах про адміністративні правопорушення, яке міліція має право провадити відповідно до п. 5 ст. 11 Закону України «Про міліцію», зокрема, йдеться про затримання з утриманням у спеціально відведених для цього приміщеннях (неповнолітніх віком до 16 років, які залишилися без опіки, а також неповнолітніх, які вчинили суспільно небезпечні діяння й не досягли віку, з якого настає кримінальна відповідальність, та інших осіб);

– взяття на облік та офіційне попередження про неприпустимість протиправної поведінки щодо осіб, які систематично порушують громадський порядок, якщо ці порушення є незначними за своїм характером і не тягнуть юридичної відповідальності [6, с. 167];

– зупинка транспортних засобів. Цей захід здійснює кожен працівник міліції, хоча на практиці його найчастіше застосовують працівники Державної автомобільної інспекції. Підставою застосування даного заходу є п. 21 ст. 11 Закону України «Про міліцію»;

2) заходи забезпечення провадження у справах про адміністративні правопорушення:

– доставлення порушника до міліції, громадського пункту охорони правопорядку, приміщення виконавчого комітету селищної, сільської ради, службового приміщення воєнізованої охорони. Застосовується відповідно до ст. 259 КУпАП із метою припинення правопорушень, встановлення особи порушника і складення протоколу про адміністративне правопорушення в разі неможливості скласти його на місці, якщо складання протоколу є обов'язковим;

– адміністративне затримання, яке застосовується за вчинення адміністративних правопорушень і лише уповноваженими органами на визначений строк. Адміністративне затримання може застосовуватися не за будь-які адміністративні правопорушення, а лише за деякі з них, перелічені у ст. 262 КУпАП;

– особистий огляд та огляд речей. Особистий огляд провадиться посадовою особою однієї статі з порушником й у присутності двох понятих тієї ж статі. Огляд речей може здійснюватися, як правило, у присутності особи, у власності або володінні якої вони є;

– вилучення речей і документів. Вилученню підлягають речі, які є знаряддям або безпосереднім предметом правопорушення чи можуть бути речовими доказами у справі, ст. 265 КУпАП передбачено особливості вилучення окремих видів речей і документів, вилучення їх в окремих осіб та процесуального оформлення вилучення деяких речей;

– відсторонення водіїв від керування транспортними засобами та огляд їх на стан сп'яніння. Відповідно до ст. 266 КУпАП ці заходи застосовуються у випадках, коли є достатні підстави вважати, що водії перебувають у такому стані. Огляд особи на стан сп'яніння може здійснюватися за допомогою індикаторної трубки «Контроль тверезості» або в медичних установах.

Натомість до заходів припинення спеціального призначення слід віднести заходи фізичного впливу, спеціальних засобів та вогнепальної зброї. Міліція має право застосовувати ці заходи на основі Закону України «Про міліцію» від 20 грудня 1990 р. Застосуванню сили, спеціальних засобів і вогнепальної зброї повинне передувати попередження про намір їх використовувати, якщо дозволяють обставини. До таких заходів належать наступні:

1) заходи фізичного впливу. Працівники міліції мають право застосовувати заходи фізичного впливу, в тому числі прийоми рукопашного бою, для

припинення правопорушень, подолання протидії законним вимогам міліції;

2) використання спеціальних засобів. Працівники міліції мають право застосовувати різноманітні технічні засоби впливу на правопорушника, а в деяких випадках на транспортні засоби й інші речі з метою усунення протиправної ситуації. Також можливе використання службових собак для припинення масових безпорядків і групових порушень громадського порядку, для затримання й доставки до міліції або іншого службового приміщення осіб, які вчинили правопорушення, та в інших випадках;

3) застосування вогнепальної зброї. Вона може бути застосована працівниками правоохоронних органів як крайній захід у чітко встановлених випадках, зокрема, у ст. 15 Закону України «Про міліцію» встановлено вичерпний перелік випадків, коли можливе застосування зброї, а саме: для захисту громадян від нападу, який загрожує їх життю і здоров'ю, а також для звільнення заручників; для відбиття нападу на працівника міліції або члена його сім'ї, якщо їх життю та здоров'ю загрожує небезпека; для відбиття нападу на об'єкти охорони, конвої, житлові приміщення громадян, приміщення державних і громадських підприємств, установ та організацій, а також у разі їх захоплення; для затримання особи, яку застали під час учинення тяжкого злочину та яка намагається втекти; для затримання особи, яка чинить збройний опір, намагається втекти з-під варти, а також озброєної особи, яка погрожує застосуванням зброї та інших предметів, що загрожують життю і здоров'ю працівника міліції; для зупинки транспортного засобу шляхом його пошкодження, якщо водій своїми діями створює загрозу для життя і здоров'я громадян або працівника міліції.

Основну увагу слід звернути на те, що спеціальні заходи адміністративного припинення є крайнім засобом, який використовується компетентни-

ми державними органами (посадовими особами) в разі необхідності припинення правопорушення (злочину), коли інші засоби є неефективними.

Доцільно зазначити, що перелічені заходи адміністративного припинення повністю їх кількістю не вичерпуються, тому що ні на законодавчому, ні на доктринальному рівні цей перелік чітко не визначено.

Значення, яке мають заходи адміністративного припинення у правоохоронній діяльності міліції, обумовлене тим, що вони є найпоширенішою групою заходів адміністративного примусу взагалі та тих, що застосовуються міліцією. У разі застосування заходів адміністративного припинення забезпечується можливість притягнення правопорушника до відповідальності, до того ж не лише адміністративної.

Із розглянутого можна зробити висновок, що заходи адміністративного припинення – це засноване на законі примусове припинення діянь, що мають ознаки адміністративного правопорушення, а в окремих випадках – і кримінально-правовий характер, спрямоване на недопущення шкідливих наслідків протиправної поведінки та притягнення винних до адміністративної й інколи кримінальної відповідальності. Заходи адміністративного припинення застосовуються з метою припинення порушень правових норм, запобігання вчиненню нових правопорушень, створення умов для подальшого притягнення винних до відповідальності, усунення шкідливих наслідків правопорушення, відновлення попереднього правового стану.

Ключові слова: адміністративний примус, адміністративне припинення, заходи адміністративного примусу, заходи адміністративного попередження, заходи адміністративного припинення, адміністративна відповідальність.

Статтю присвячено дослідженню сутності та значення адміністративного припинення як заходу адміністративного приму-

су, характеристиці окремих видів адміністративного припинення. Проаналізовано існуючі у правовій літературі погляди, а також нормативну базу та зроблено висновок про визначення й основне призначення адміністративного припинення.

Стаття посвячена дослідженню сутності і значення адміністративного пресечення як меры адміністративного принуждения, охарактеризованы отдельные виды адміністративного пресечення. Проанализированы существующие в правовой литературе взгляды, а также нормативная база, и сделан вывод об определении и основном назначении адміністративного пресечення.

The article is devoted to the exploration of the nature and value of the administrative suspension as the event of administrative coercion and investigated certain types of administrative termination. The author has analyzed the existing in modern day legal science points of view, and the regulatory frameworks of this issue. A conclusion is done about the definition and the main purpose of administrative termination.

Література

1. Адміністративне право України. Академічний курс : підручник : у 2 т. – Т. 1 : Загальна частина / редкол.: В.Б. Авер'янов. – К., 2007. – 592 с.
2. Бахрах Д.Н. Адміністративное принуждение в СССР, его виды и основные тенденции развития : автореф. дис. ... докт. юрид. наук : 12.00.02 / Д.Н. Бахрах. – М., 1972. – С. 32–38.
3. Битяк Ю.П. Адміністративное право Украины (общая часть) : учебник / Ю.П. Битяк. – Х. : Право, 1999. – С. 342.
4. Зеленько В.Л. Вопросы теории и практики применения милицией мер адміністративного пресечення правонарушителя / В.Л. Зеленько. – К., 1976. – С. 9.
5. Еропкин М.И. О классификации мер адміністративного принуждения / М.И. Еропкин. – М., 1963. – С. 60–68.
6. Адміністративне право України : підручник. – 2-ге вид., змін. і допов. / За заг. ред. Т.О. Коломоєць. – К. : Істина, 2012. – 528 с.

